

เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนฮ่อมใหญ่

นางสาวธมฉรรณ ตั้งวงษ์เจริญ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-332-672-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 18972160

ETHNIC IDENTITY OF CHINESE-THAI IN OMYAI COMMUNITY

Miss Thamolwan Tungwongcharoen

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Anthropology**

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

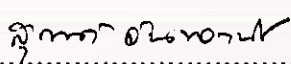
ISBN 974-332-672-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์ เอกถัณฑ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนฮ่อมใหญ่
โดย นางสาว ชมถาวรณ ตั้งวงษ์เจริญ
ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์

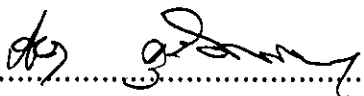
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ชัย คงจันทร์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุวินทร์พันธุ์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

มธววรรณ ตั้งวงษ์เจริญ : เอกลักษณะชาติพันธุ์คนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่ (ETHNIC IDENTITY OF CHINESE-THAI IN OMYAI COMMUNITY) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์; 217 หน้า.
ISBN 974-332-672-3

การศึกษาเอกลักษณะชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่ มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปทางสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่ (2) เพื่อศึกษากระบวนการรักษาเอกลักษณะชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนและ (3) เพื่อศึกษาเอกลักษณะชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพและการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลการศึกษาจากครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนที่มีสมาชิก 3 รุ่นในครอบครัวจำนวน 10 ครอบครัว ใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ประวัติครอบครัวเป็นหลัก

ผลการศึกษามิได้มี การร่ำรังวัฒนธรรมจีนพบว่า ชาวจีนรุ่นแรกมีสำนึกความเป็นจีนอยู่มากและเลือกร่ำรังวัฒนธรรมจีนไว้ สมาชิกรุ่น 2 ของครอบครัวสามารถรักษาวัฒนธรรมจีนที่พ่อแม่ถ่ายทอดไว้ให้ ขณะเดียวกันเริ่มมีการปรับตัวบางอย่าง เช่น พูดภาษาไทย เรียนรู้วัฒนธรรมไทยจากโรงเรียนและกลุ่มเพื่อน การปรับตัวนี้ปรากฏชัดในรุ่นที่ 3 เมื่อสมาชิกของครอบครัวมีเป้าหมายที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทย ประกอบกับรัฐบาลไทยในช่วงเวลานั้นมีนโยบายพยายามกดดันให้ชาวจีนในประเทศไทยกลายเป็นไทยเนื่องจากเหตุผลทางการเมือง ด้วยเหตุนี้คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 จึงมีแนวโน้มตัดสินใจเลือกเป็นไทยและเลือกร่ำรังเอกลักษณะวัฒนธรรมจีนไว้ในฐานะสมาชิกของครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนตามแนวคิดการเลือกอย่างมีเหตุผล

การเลือกประกอบอาชีพและการศึกษา พบว่า ชาวจีนรุ่นแรกส่วนใหญ่เลือกประกอบอาชีพเกษตรมากกว่าการค้าขาย เนื่องจากไม่มีเงินทุนสำหรับการค้า แต่สมาชิกรุ่น 2 กลับมีแนวโน้มออกจากอาชีพเกษตรไปสู่อาชีพที่ดีกว่า ได้แก่ อาชีพช่างฝีมือและอาชีพค้าขาย นอกจากนี้ยังพบว่าชาวจีนรุ่นแรกไม่พยายามแสดงบทบาทการเป็นคนกลางทางการค้าดังที่ Bonacich ได้กล่าวไว้ ส่วนด้านการศึกษาพบว่า พ่อแม่ชาวจีนสมัยก่อนไม่นิยมให้ลูกเรียนหนังสือเพราะสนใจแต่เรื่องทำมาหากิน เมื่อฐานะครอบครัวดีขึ้นจึงยอมให้ลูกเรียนหนังสือ คนไทยเชื้อสายจีนที่จบระดับการศึกษามัธยมศึกษาบังคับมักเลือกประกอบอาชีพตามพ่อแม่ ส่วนผู้ที่มีการศึกษาสูงมีโอกาสเลือกประกอบอาชีพที่ดีกว่า แนวโน้มการประกอบอาชีพของคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่จึงมีความหลากหลาย

ความสัมพันธ์ระหว่างการตั้งถิ่นฐานและอาชีพ พบว่า หลังจากที่ชาวจีนตัดสินใจตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยแล้ว ลักษณะอาชีพก่อนและหลังการตัดสินใจตั้งถิ่นฐานยังไม่เปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนอาชีพจากการทำเกษตรมาเป็นค้าขายจะเกิดขึ้นในรุ่น 2 หรือรุ่น 3 หลังจากตัดสินใจตั้งถิ่นฐาน ตามค่านิยมของคนไทยเชื้อสายจีนที่ชอบค้าขาย ดังนั้นการเลือกที่อยู่อาศัยของคนไทยเชื้อสายจีนจึงมักตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมืองหรือชุมชนที่มีความเจริญตามลักษณะการประกอบอาชีพ

ด้านเอกลักษณะชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีน พบว่า เมื่อประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ ในปี พ.ศ. 2492 รัฐบาลไทยมีความวิตกกังวลและต้องการลดความเป็นจีนเพื่อส่งเสริมลัทธิชาตินิยมไทย จึงมีมาตรการควบคุมชาวจีนในประเทศไทยอย่างเข้มงวด ชาวจีนต้องยอมละทิ้งเอกลักษณะชาติพันธุ์จีนบางอย่างเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับรัฐบาลและปรับเอกลักษณะชาติพันธุ์ใหม่ให้สอดคล้องกับประเทศที่ตนเข้าไปอยู่โดยมีลักษณะที่เรียกว่า ทวิลักษณะ (Double Identity) กลายเป็นลักษณะเฉพาะของคนไทยเชื้อสายจีนในเวลาต่อมา

ภาควิชา สังคมวิทยา และ มานุษยวิทยา
สาขาวิชา มานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิติ มธววรรณ ตั้งวงษ์เจริญ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา อ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

3970676424

: MAJOR ANTHROPOLOGY

KEY WORD: ETHNIC IDENTITY CHINESE-THAI OMYAI COMMUNITY

THAMOLWAN TUNGWONGCHAROEN: ETHNIC IDENTITY OF CHINESE-THAI

IN OMYAI COMMUNITY. THESIS ADVISOR: ASSO. PROF. AMARA

PONGSAPICH, Ph.D. 217 pp. ISBN 974-332-672-3

The objectives of the study are as follows: (1) to study socio-cultural aspect of Chinese-Thai in Omyai Community, (2) to study process which Chinese ethnic identity is maintained among Chinese-Thai in Omyai Community, and (3) to study education attainment and career path of Chinese-Thai in Omyai Community. Qualitative research method was adopted using mainly life history in-depth interview and participant observation techniques. Ten families with at least 3 generations of Chinese descendants were selected as case studies.

In term of cultural identity it was found that the first generation Chinese who immigrated to Thailand was conscious of Chineseness and decided to keep their cultural identity. Members of second generation Chinese followed Chinese tradition similar to the parents. At the same time, they learn Thai tradition and culture from schools and friends. This adjustment to Thai culture was clear in the third generation when they decided to live in Thailand. During that time the Thai government tried to promote Thai nationality for national security reasons. Therefore Chinese-Thai people decided to maintain Chinese cultural identity and adopted Thai nationality based on rational choice theory.

The research found that most of the Chinese in the case studies started making their livelihood in agriculture which required less capital investment than trade. The first generation Chinese in the study did not play the middleman role as suggested by Bonacich. Some second generation Chinese left agriculture for other career. In terms of education attainment, Chinese parents put emphasis on trade more than schooling for their children. Chinese-Thai who completed compulsory education decided to follow the occupation of their parents, while Chinese-Thai with higher education attainment gain better opportunity and seek other type of employment.

In terms of relationship between settlement and career pattern, the study found that after the Chinese decided to settle in Thailand, career before and after the decision to settle remained the same. Change of career happened in the second and the third generation as Chinese-Thai prefer trade to agriculture. The selection of occupation also reflects settlement choice. Many moved to urban areas.

After triumph of the Communist Party in China in 1949, the Thai government adopted nationalistic policy opposing the allegiance of ethnic Chinese to Mainland China. Many Chinese decided to settle in Thailand and made adjustment by abandoning some Chinese identity and adopting Thai nationality. Chinese-Thai has assumed double identity by maintaining both Chinese and Thai ethnic identity simultaneously.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....สังคมวิทยา และ มานุษยวิทยา.....

สาขาวิชา.....มานุษยวิทยา.....

ปีการศึกษา.....๒๕๔๒.....

ลายมือชื่อนิสิต.....ศพลอวรรณ.....ตั้งวงษ์เจริญ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....น.ส. ทมทว.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความสะดวกอย่างหาที่เปรียบมิได้ จาก รศ. ดร.อมรา พงศาพิชญ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์คอยให้คำแนะนำ แก้ไข ตลอดจนให้กำลังใจในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ขอขอบพระคุณ รศ. ดร.สุรางค์ จันทวานิช และรศ. ดร.ปรีชา ภูวินทร์พันธุ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ รวมทั้งอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ ให้ข้าพเจ้า ณ สถานศึกษาแห่งนี้

ขอขอบพระคุณอาเบ๊อะ อาซิม และผู้เอื้อเฟื้อข้อมูลทุกท่านที่กรุณาสละเวลาในการให้ข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์ด้วยความเต็มใจ

ขอขอบคุณพี่น้อง พี่ตั้นและเพื่อนๆ ที่ช่วยเป็นแรงเชียร์และให้กำลังใจตลอดเวลาการทำวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณพ่อและแม่ ที่เป็นกำลังใจให้ถูกทุกเวลาด้วยความรักและห่วงใย คอยให้ความช่วยเหลือทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ซึ่งมีอาจประมาณค่าได้ ความดีใดๆที่เกิดขึ้นจากผลงานเล่มนี้ข้าพเจ้าขอมอบให้พ่อและแม่ผู้เป็นที่รักยิ่งของข้าพเจ้า

ธมลวรรณ ตั้งวงษ์เจริญ

มิถุนายน 2542

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	3
1.4 สมมุติฐานในการวิจัย	11
1.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
1.6 ขอบเขตการวิจัย	23
1.7 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	23
1.8 ระเบียบวิธีวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล	24
1.9 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	25
1.10 การวิเคราะห์ข้อมูล	26
1.11 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	26
2 ความเป็นมาของชาวจีนในประเทศไทย	27
2.1 การอพยพย้ายถิ่นของชาวจีนสู่ประเทศไทย กลุ่มภาษาพูด และสาเหตุของการอพยพ	28
2.2 การตั้งหลักแหล่งของชาวจีนในประเทศไทย	32
ก. ก่อนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์	32
ข. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	35

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.3	38
2.3.1	38
2.3.2	41
2.3.3	47
2.4	49
2.4.1	49
2.4.2	52
2.4.3	54
2.4.4	55
3.	57
3.1	57
ที่ตั้งและสภาพพื้นที่อำเภอสามพราน	57
ประวัติอำเภอสามพราน	57
ที่ตั้งและสภาพทั่วไปของตำบลอ้อมใหญ่	60
ประวัติอ้อมใหญ่	63
การคมนาคม	63
ลักษณะการปกครอง	64
การตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัย	65
จำนวนประชากร	68
ลักษณะครอบครัวและเครือญาติ	69
การประกอบอาชีพ	70
ศาสนา ความเชื่อ และประเพณี	71
การศึกษา	73
การสาธารณสุข	75
สาธารณูปโภค	75
3.2	77

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ประวัติครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่	82
4.1 ครอบครัวที่ 1 ครอบครัวของแข็ง แซ่ถิ่ม	82
4.2 ครอบครัวที่ 2 ครอบครัวของฮก แซ่จ้ง	90
4.3 ครอบครัวที่ 3 ครอบครัวของเฮง แซ่ตั้ง	97
4.4 ครอบครัวที่ 4 ครอบครัวของฮุ้น แซ่คู	102
4.5 ครอบครัวที่ 5 ครอบครัวของเซี่ย แซ่กอ	107
4.6 ครอบครัวที่ 6 ครอบครัวของเคื่อง แซ่เฮ้ง	112
4.7 ครอบครัวที่ 7 ครอบครัวของเถ็ง แซ่ตัน	117
4.8 ครอบครัวที่ 8 ครอบครัวของเต็ง แซ่เอี้ยว	123
4.9 ครอบครัวที่ 9 ครอบครัวของไต้ แซ่เคี้ยว	129
4.10 ครอบครัวที่ 10 ครอบครัวของฮ้ง แซ่เคี้ยว	135
5 เอกถัตถ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่	142
5.1 การสำรวจวัฒนธรรมจีน	142
5.1.1 วิเคราะห์ครอบครัว	142
5.1.2 วิเคราะห์ภาพรวมการสำรวจวัฒนธรรมจีน	153
5.2 การถือฤกษ์ประกอบอาชีพและการศึกษาของคนไทยเชื้อสายจีน	166
5.2.1 วิเคราะห์ครอบครัว	166
5.2.2 วิเคราะห์ภาพรวมด้านอาชีพและการศึกษา	178
5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการตั้งถิ่นฐานและอาชีพ	184
5.4 เอกถัตถ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่	189
6 บทสรุป	198
รายการอ้างอิง	204

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก	208
ภาคผนวก ก. งานประจำปีศาลเจ้าถ้ำปูนท่ากวง	209
ภาคผนวก ข. ภาพประกอบงานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ	214
ประวัติผู้เขียน	217

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากร ครอบครัว และครัวเรือนในตำบลอ้อมใหญ่	68
ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรตำบลอ้อมใหญ่ จำแนกตามกลุ่มอายุ	68
ตารางที่ 3 แสดงการตั้งถิ่นฐานภายในบ้าน	79
ตารางที่ 4 แสดงการปฏิบัติตามเทศกาลต่างๆแบบจีนในรอบปี	80
ตารางที่ 5 ปีที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยและช่วงปี พ.ศ.ที่ตัดสินใจตั้งถิ่นฐาน	154
ตารางที่ 6 ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่ทำให้คนจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทย	155
ตารางที่ 7 การสำรวจวัฒนธรรมจีนของครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีน	161
ตารางที่ 8 การประกอบอาชีพของครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนในแต่ละรุ่น	179
ตารางที่ 9 ลักษณะอาชีพก่อนและหลังการตัดสินใจตั้งถิ่นฐาน	184
ตารางที่ 10 ปีที่ครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนย้ายมาอยู่ในชุมชนอ้อมใหญ่	187

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ศาลเจ้าเล่าปุ่นท่ากวง อ้อมใหญ่	209
ภาพที่ 2 ภาพวาดด้านหน้าของศาลเจ้าหลังใหม่ที่จะสร้างขึ้นแทนศาลเจ้าหลังเดิม.....	209
ภาพที่ 3 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำศาลเจ้า	210
ภาพที่ 4 เล่าปุ่นท่ากวง (อยู่ลำดับที่สองจากขวา) เทพประธานประจำศาลเจ้า	210
ภาพที่ 5 งานประจำปีศาลเจ้า ชาวบ้านจะนำผลไม้มาไหว้เจ้า	211
ภาพที่ 6 ทึก (เทพฟ้าดิน) ตั้งอยู่ด้านหน้าศาลเจ้า	211
ภาพที่ 7 ทำบุญเลี้ยงพระตามพิธีสงฆ์แบบไทยในช่วงเช้า	212
ภาพที่ 8 ในช่วงกลางคืนจะมีการเลี้ยงโต๊ะจีนและประมุขของศาลเจ้า	212
ภาพที่ 9-10 สิ่งของที่นำมาประมุข และทึกตั้ง	213
ภาพที่ 11 การจัดโต๊ะหมู่บูชาในการทำพิธีสงฆ์แบบจีน	214
ภาพที่ 12 พระจีนกำลังทำพิธีสวดมนต์	214
ภาพที่ 13-14 พระจีนสวดมนต์เชิญวิญญาณทั้งหลายให้มารับประทานอาหารและรับส่วนบุญ	215
ภาพที่ 15-16 พระผู้นำในพิธีกำลังโยนชาลาปาสอดใต้เหรียญบาท.....	216